

פרשת ואתחנן – שני

(ה) וְרָאִהוּ | לְמַדְרֵתִי אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צִוֵּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת בְּזֶן בְּכֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

(ו) וּשְׁמִרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתֶּכֶם וּבִינֵיכֶם לַעֲנִי הַעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת בְּלִיַּחְקִים הָאֵלֹהִ וְאָמְרוּ רַק עַם־חֲכָם וְגִבּוֹר הִנְיִי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

רש"י • ושמרתם ועשיתם: זו משנה ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. בואת תחשבו חכמים וגבונים לעיני העמים:

(ז) כִּי מִיָּנֹי גִדּוֹל אֲשֶׁר־לִי אֱלֹהִים קָרִיִם אֵלָיו בִּירוּחַ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרָאנוּ אֵלָיו:

(ח) וּמִי נָנִי גִדּוֹל אֲשֶׁר־לִי חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם:

רש"י • חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקבילים:

(ט) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֵם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים וְזֹלָתִי קוֹל:

(י) וַיִּגַּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוֵּה עִינֶיךָ יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ בַּחֲרֵב אֲשֶׁר רָאִיתָ אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְפִידִים: יִלְמְדוּ. יִלְפוּ לַעֲצֹם: יִלְמְדוּ. יִאלְפוּ. לְאַחֲרִים:

(יא) וַתִּקְרְבוּ וַתַּעֲמִדוּ תַּחַת הַחֵר וְהַחֵר בַּעַר בָּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם הַשָּׁפָן עָגוּ וַעֲרָפַל:

(יב) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֵם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים וְזֹלָתִי קוֹל:

(יג) וַיִּגַּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוֵּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂר־תְּדַבְּרִים וַיִּכְתֹּבֶם עַל־יָדַי לְחוֹת אֲבָנִים:

(יד) וְאֹתִי צִוֵּה יְהוָה בָּעַת הַהִוא לֵלְמַד אֶתְכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתֶכֶם אֲתֵם בְּאָרְץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

רש"י • ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. תורה שבעל פה:

(טו) וּנְשַׁמְרְתֶּם מֵאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בַּחֲרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

(טז) פֶּן־תִּשְׁחַתּוּ וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל־סֶמֶל תַּבְּנִית זָכָר אוֹ נָקֶבֶה:

רש"י • סמל. צורה:

(יז) תַּבְּנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תַּבְּנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תַּעֲוֶף בַּשָּׁמַיִם:

(יח) תַּבְּנִית בְּלִרְמֵשׁ בְּהֵמָה תַּבְּנִית בְּלִדְגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

(יט) וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמַיְמָה וּרְאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צִבְּא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַת וַהֲשַׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲתֵם לְכָל־הַעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

רש"י • ופן תשא עיניך. להסתכל אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר: לאלהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הכליהם לטרום מן העולם, וכן הוא אומר אליו בעיניו למצא עונו לשנא:

(כ) וְאַתְּכֶם לָקַח יְהוָה וַיִּצְא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרִיל מִמַּצְרַיִם לַחַיּוֹת לוֹ לָעַם נִחְלָה בַּיּוֹם הַהוּא:

רש"י • מכור. הוא כלי שמזקקין בו את הזהב:

(כא) וַיַּהֲוֶה הַתַּאֲנָף־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה:

רש"י • התאנף. נתמלא רגז: על דבריכם. על אודותיכם, ועל עסקיכם:

(כב) כִּי אֲנִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עוֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:

רש"י • כי אנכי מת וגו'. אינני עובר. אלא אף עצמותי אינם עוברים:

(כג) הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל אֲשֶׁר עֵוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

רש"י • תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר צוה שלא לעשות:

(כד) בִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא אֵל קָנָא: **(פ)**

רש"י • אל קנא. מקנא לנקם, אנפרמינ"ט בלע"ז (ערוך השם פיעריג י"ז) מתורה על רגזו להפרע מעובדי עבודת כוכבים:

(כה) בִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֵתֶם בָּאָרֶץ וַהֲשַׁתַּתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:

רש"י • ונושנתם. רמו להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה כמנין "ונושנתם". והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים ל"ונושנתם" כדי שלא יתקדם בהם כי אבד תאבדון וזהו שנאמר: "וישקד על הרעה וביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו". צדקה עשה עמנו, שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה:

(כז) הַעִידֵתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי אֲבֹד תִּאבְדוּן מִחֵר מַעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכוּ יָמִים עֲלֵיךָ כִּי הַשִּׁמְד תִּשְׁמַדוּן:

רש"י • העידתי בכם. הנני מזמנם בכם:

(כח) וְהָפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם בַּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מֵתֵי מִסְפָּר בְּגוֹלָם אֲשֶׁר יִגְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:

(כט) וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יָרָאוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִרְיָחוּ:

רש"י • ועבדתם שם אלהים. פתרגומו. משאתם עובדים לעובדי להם:

(ל) וּבִקְשִׁיתֶם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאתָ כִּי תִדְרֹשְׁנֶה בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

(ל) בָּצַר לָךְ וּמִצָּאוֹךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֹהִ בַּאֲחֵרֵת הַיָּמִים וּשְׂכַרְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעַתָּ בְּקוֹל:

(לא) כִּי אַל־רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:

רש"י • לא ירפך. מלהחזיק בך בךדיו ולשון "לא ירפך" לשון לא יפעיל הוא לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו. וכן: "אחזתיו ולא ארפנו". שלא נקד ארפנו כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל כמו הרף ממני התרפה ממני:

(לב) כִּי שֹׂאֲלֶנָּה לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לַמִּזְהָרִים אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמַקְצֶה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הִנְחִיָּה בְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע בְּמֹה:

רש"י • לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה. וזהו פשוטו. ומדרשו: מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השעור עצמו אשר בדבר הגדול הזה. מהו הדבר הגדול השמע עם וגו':

(לג) הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאִשֶּׁר שָׁמַעְתָּ אֶת־ה' וַחֲוִי:

(לד) | הַנִּסְה אֱלֹהִים לְבוֹא לְמַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי בַּמִּסַּח בָּאֹתוֹת וּבַמּוֹפְתִים וּבַמַּלְחָמָה וּבֵיד חֻקָּה וּבְזוּעֵ נִטוּיָה וּבַמּוֹרָאִים גְּדָלִים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמַצְרַיִם לַעֲנִיךָ:

רש"י • או הנסה אלהים. הכי עשה לקחת לו גוי וגו' כל ההי"ן הללו הן בחטף פתח"ח: הנהייה, הנשמע, על ידי נסיונות הודיעם גבורותי, אם אוכל לעשות פן. הרי זה נסיון: באת. בסמינים להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה בידך: ובמפתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מפלאות. ובמלחמה. כבים, שנאמר: "כי ה' ולחם להם":

(לה) אֶת־הַהָרָאתָ לָדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֲנִי עוֹד מְלַבֵּד:

רש"י • הראת. פתרגומו אחזיתא כשנתן הקב"ה את התורה, פתח להם שבצה רקיעים וכשם קרע את התחתונים וראו שהוא הראת לדעת:

(לו) מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעָךְ אֶת־קוֹל לִיסְרָף וְעַל־הָאָרֶץ הִרְאָךְ אֶת־אִשׁוֹ הַגָּדוֹלָה וּדְבָרָיו שְׁמַעַתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

(לז) וְתַחַת כִּי אֶהָב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בּוֹרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצִיָךָ בַּפָּנִי בְּכַחוֹ הַגָּדוֹל בַּמַּצְרִים:

רש"י • ותחת כי אהב. וכל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. באדם המהיג בנו לפניו, שנאמר: "ויסע מלאך ה'אלהים בפני ההלך וגו' ולך ממאריהם". דבר אחר: עשה פלא. ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד שהרי כתבם בלשון יחיד "ויבחר בזרע אחרי":

(לח) לַהֲוִירֵשׁ גּוֹיִם גְּדֻלִּים וַעֲצָמִים מִמֶּךָ מִפְּנֶיךָ לְהִבְיָאָךְ לַתַּחֲלֹף אֶת־אַרְצֶם נִחְלָה בַּיּוֹם הַהוּא:

רש"י • ממה מפניו. סרסרו ודרשו גדלים ועצמים ממה: כיום הזה:

(לט) וַיִּדְרַעַת הַיּוֹם וַהֲשִׁבְתָּ אֶל־לִבְבְּךָ בִּי יְהוָה הוּא הַאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֲנִי עוֹד:

(ל) וּשְׁמַרְתָּ אֶת־חֲקָיו וְאַתָּה מַצּוֹתִי אֲשֶׁר אֲנִי מַצֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִימָב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרָיִךְ וּלְמַעַן תֵּאָרִיךָ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־הַיָּמִים:

(פ)

ו ותשרון, ותעבדון ארי היא חכמתכון לעיני וסכלתנוככון, לעיני עממא, דלשמעון, ית כל קימא האליו, וימא לחוד עצם חקים וסכלתון, עמא רבא דדיו.

ו ארי מאן עם רב, דליה אלה קריב ליה לקבלא צלותיה בעדן עקתיה, כיי דלחנא, בכל עדן דלחנא מצלן קדמוהי.

ח ומאן עם רב, דליה קימין וינין קשטין, ככל אורימתא הדא, דאנא וחיב קדמיכון יומא דיו.

רש"י • חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקבילים:

ט לחוד אסתמר לה וטר נפשך לחדא, דלמא תתנשי ית פתגמא דחזזה עינך ודלמא יעדון מלכך, כל, יומי חיו: ויתודענין לבנך, ולבני בנך.

י יומא, דקמתא קדם יי אלה בחרב, כד אמר יי לי כנוש קדמי ית עמא, וראשמעון ית פתגמי: דיי לפון למדחל קדמי, כל יומא דאנין קימין על ארעא, וית בניחון, ילפון.

יא וקריבכון וקמתון, כשפולי טורא; וטורא בער באישתא, עד צית שמיא חשוכא, עננא ואמטא.

יב ומליל יי עמכון, מגו אישתא: קל פתגמין אתון שמעין, ודמו לימכון חון אלהין קלא.

יג וחיו לכון ית קימיה, דפקיד יתכון למעבד עסרא, פתגמין: וכתבון, על תרין לחי אכנא.

יד ויתי פקיד יי, בעדנא ההוא, לאלפא יתכון, קימין ודינין: למעבדכון יתהון בארעא, דאתון עברין לתמן למירתה.

רש"י • ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. תורה שבעל פה:

טו ותסתמרון לחדא, לנפשתיכון: ארי לא חזיתון, כל דמו, כיומא דמליל יי עמכון בחרב, מגו אישתא.

טז דלמא תחבלון ותעבדון לכון צילם, דמות כל צורא: דמות דבר, או נקבא.

יז דמות, כל בעינא דבארעא: דמות כל צפר גפא, דקרח באיור רקיע שמיא.

יח דמות, כל רחשא דבארעא: דמות כל נוגי דבמא, מלרע לארעא.

יט ודלמא תזקוף עינך לשמיא, ותחיו ית שמשא וית סיהרא וית כוכבא כל חילי שמיא, ותטעיו ותסגוד להון, ותפלחנין דקמין יי אלה, יתהון, לכל עממא, תחות כל שמיא.

כ בדבר ולחת לב לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר: לאלהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הכליהם לטרום מן העולם, וכן הוא אומר אליו בעיניו למצא עונו לשנא:

כ ויתכון קריב יי לדחמיה, ואפיק יתכון מכורא דבילא ממצרם, למהוי ליה לעם אחנא, כיומא דהיון.

כא וימן קדם יי הוה רגז עלי, על פתגמיכון: וקייס, בדיל דלא למעברי ית ירדנא, ובדיל דלא למיעל לארעא טבתא, דיי אלהך וחיב לך אחסנא.

כב ארי אנא מאית בארעא הדא, לית אנא עבר ית ירדנא: ואתון, עברין, ויתרתון, ית ארעא טבתא הדא.

רש"י • כי אנכי מת וגו'. אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבר אלא אף עצמותי אינם עוברים:

כג אסתמרו לכון, דלמא תתנשון ית קימא דיי אלהכון, דגור, עמכון: ותעבדון לכון צילם דמות כולא, דפקדך יי אלהך.

כד ארי יי אלהך, מימיה אישא אכלא הוּא: אל, קנא.

רש"י • אל קנא. מקנא לנקם, אנפרמינ"ט בלע"ז (ערוך השם פיעריג י"ז) מתורה על רגזו להפרע מעובדי עבודת כוכבים:

כה ארי תילדון בנין ובני בנין, ותתעקון בארעא: ותחבלון ותעבדון צילם דמות כולא, ותעבדון דביש קדם יי אלהך, לארנא קדמוהי.

כו אסהידית בכון יומא דיון ית שמיא וית ארעא, ארי מיבד תיבדון בפריע, מעל ארעא, דאתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה: לא תירכון יומין עלה, ארי אשתיצאה תשתיצון.

כז ויבדר יי יתכון, ביני עממא: ותשתארו, עם דמנין, בעממא, דיבדר יי יתכון לתמן.

כח ותפלחון תמן לעממא פלחי טעותא, עובד ידי אנשא: אעא ואכנא דלא חון ולא שמעין, ולא אכלין ולא מריחין.

כט ותתעבון מתמן ית דחלתא דיי אלהך, ותשכח: ארי תבצי מן קדמוהי, בכל לבך ובכל נפשך.

ל כד תיעוק לך וישחנך, כל פתגמא דלפון; בסוף, יומא, ותתוב לך, דחלתא דיי אלהך, ותתביל למימיה.

לא ארי אלהא רחמנא יי אלהך, לא וישכנך ולא יתבדך: ולא תחשי ית קימא דבקהך, דקים להון.

לב ארי שאל בען ליומא קדמא דהו קדמך, למן יומא דברא יי אדם על ארעא, ולמסיפי שמיא, ועד סיפי שמיא: ההוה, כפתגמא רבא דיון, או, האשתמע דכותיה.

לג השמע עמא קל מימרא דיי ממליל מגו אישתא, קמא דשמעתא את ואתקים.

לד או נסיון עבד יי, לאתלצה למפק ליה עם מגו עם, בנסיון באתין: ובמפתין ובקרבא וביד תקיפא ובדורעא מרמא, ובחזנין דרבין: ככל העבד כזו: יי אלהכון, במצרים לעיניכון.

לז נסים שום אלוה לבא תמהות הן לכך נקודות הנסה, השמע: במסת. כגון: "התפאר עלי" – באת. בסמינים להאמין הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מפלאות. ובמלחמה. כבים, שנאמר: "כי ה' ולחם להם":

לה את אחזיתא למדע, ארי יי הוא אלהים: לית עוד, כר מניה.

מ ותר ית קימיה וית פקודיה, דאנא מפקיד לך יומא דיו, דייטב לך, ולבך בתוך ובכיל דתורף יומין על ארעא, דיי אלהך וחיב לך כל יומא.

מ ותר ית קימיה וית פקודיה, דאנא מפקיד לך יומא דיו, דייטב לך, ולבך בתוך ובכיל דתורף יומין על ארעא, דיי אלהך וחיב לך כל יומא.